

Odległe epoki cierpi na niedostatek ródle. Kiedy wice Theodor Graf sprowadził do Wiednia tysiące papirusów, nauka historii otrzymała niezwykle ródło wiedzy. Arcyksi Rainer wykupił te znaleziska i tak powstała pierwsza i do dziś jedna z najwicszych kolekcji papirusowych znana jako Kolekcja papirusów archiskiego Rainera. Od tamtych czasów, XIX wieku, datuje się papirologia jako systematyczna nauka, choć pierwszy papirus wydano już w XVIII wieku.

Europejskie i amerykańskie kolekcje szybko zgromadziły tysiące papirusów. Dokumenty prawne i księgi, inwentarze, teksty religijne i literackie, często nieznanego, mogły ujrzeć światło dzienne dzięki wysiłkowi papirologów. Publikacja tekstów zachowanych na papirusach trwa do teraz. Dostarczają impulsów do rozwoju i precyzyjnych danych historykom starożytności, badaczom świata hellenistycznego, rzymskiego i arabskiego.

Papirusy w połączeniu z innymi ródłami: tekstami wykutymi na kamieniu (ródła epigraficzne), starożytna literatura także jak i fachowa, np. w dziedzinie prawa, pozwalają odkryć wiele tajemnic starożytności i to nie tylko tych wielkich ze sfery polityki. Papirologia pozwala odtworzyć obraz życia codziennego w minionych epokach. Jednym z bardzo ważnych aspektów tego życia jest dzieciństwo i kwestia postrzegania ludzi ze względu na ich pochodzenie rodzinne.

Odkrywanie tajemnic przeszłości może być szczególnie interesujące w kontekście wyjaśniania zjawisk istniejących we współczesności. Proponowany projekt m.in. spełnia taki właśnie cel. Najogólniej mówiąc, przedmiotem badania jest pojęcie i kategoria dzieci pozamałżeńskich w Imperium Rzymskim.

Jak wiadomo, przed rokiem 212 n.e., czyli przed tzw. edyktem Karakalii, za pomocą którego cesarz Marcus Aurelius Severus Antoninus nadał rzymskie obywatelstwo niemal wszystkim wolnym mieszkańcom Imperium, Imperium Rzymskie (czyli Italii i prowincje) zamieszkiwały różne grupy ludności, których prawa, obowiązki i przywileje daleko się różniły. Jednym z zamierzeń badań jest przyjrzenie się, jak dzieci urodzone poza małżeństwem funkcjonowały w tych różnych wspólnotach zamieszkujących cesarstwo. Chodzi tutaj o zbadanie, jak wyglądała sytuacja takich dzieci w sferze prawa i na poziomie społecznym w porównaniu z dziećmi małżeńskimi. W efekcie badania powstanie definicja pojęcia 'dziecko nie lubne' w Cesarstwie rzymskim. Innym istotnym efektem projektu będzie wykazanie różnic w traktowaniu dzieci nie lubnych przez różne społecznościami zamieszkujące terytorium Imperium Rzymskiego.

Dzieci zrodzone poza małżeństwem nosiły pełne wykluczenia, a także miały znacznie gorszą pozycję społeczną niż dzieci małżeńskie w różnych epokach historycznych jeszcze nawet w XX wieku w europejskim obszarze kulturowym. Poczucie takiego stanu rzeczy nie jest jednak jasne. Wstępne badania zespołu pokazują, że mimo że dzieci pozamałżeńskie w Imperium Rzymskim nie cieszyły się jakimiś specjalnymi przywilejami, jednak nie były równie stygmatyzowane społecznie. Szczególnie dzieci zrodzone w trwałych związkach, które nie były jednak małżeństwami, na poziomie społecznym funkcjonowały identycznie jak dzieci nie lubne. Choć takie osoby nie były uprawnione do dziedziczenia po swoich rodzicach z mocy samego prawa, to równocześnie nie stwarzano trudności, by rodzice umieszczali je w swoich testamentach. Również łacińskie i greckie terminy służące określeniu dzieci pozamałżeńskich nie niosły w sobie pejoratywnego znaczenia, jak polski 'błakart', angielski 'bastard' czy włoski 'bastardo'.

Z czasem sytuacja ta uległa głębokim przeobrażeniom. Cesarz Konstantyn Wielki był autorem praw, które dzieliły dzieci pozamałżeńskie na dwie kategorie – 'lepsze' zrodzone z trwałych monogamicznych związków oraz 'gorsze', czyli wszystkie pozostałe. Cesarz ten również znacznie ograniczył zdolność takich dzieci do dziedziczenia po swoich rodzicach, a nawet wprowadził surowe kary za przekroczenie tych zakazów. Powstaje zatem pytanie, jakie czynniki spowodowały tak diametralne zmiany, i czy ustawodawstwo Konstantyna było skutkiem szerszych tendencji społecznych, a także w jakim stopniu wpłynęło na postrzeganie dzieci nie lubnych w następujących epokach. Odpowiedzi na te pytania będą rezultatem zgłaszanego projektu badawczego.

Znaczenie projektu to nie tylko zgłębienie i naświetlenie jednego z aspektów życia w starożytności, a także wkład do sumy naszej wiedzy na temat starożytności grecko-rzymskiej i historii społecznej, ale również powstanie punktu odniesienia dla badaczy innych epok czy też zagadnienia w kontekście nie tylko historycznym, ale również społecznym i prawnym.